

lavit, et ipsam carnem nobis manducandam ad salutem dedit; nemo autem illam carnem manducat nisi prius adoraverit: inventum est quemadmodum adoretur tale scabellum pedum Domini, et non solum non peccemus adorando, sed peccemus non adorando.

Prob. III. RATIONE. 1º. Deus absolute adorandus est: sed juxta orthodoxam doctrinam de communicatione idiomatum in Christo, hic homo est Deus; ergo. 2º. Quia eodem cultu et actu coluntur, quæ sunt suppositi, quo colitur ipsum suppositum; ita enim dum sanctum colimus dulciæ cultu, ob excellentiam sanctitatis in ejus anima residentem, colitur totus secundum animam et corpus: sed humanitas in Christo est suppositi, sive Verbi incarnati, tanquam rei adoratæ; ergo.

Igitur in actu adorationis *personalitas* se habet ut *objectum primum*, et ut *objectum materiale simul et formale*; *humanitas* vero ut *objectum secundarium* et *materiale tantum*; motivum enim adorationis non est humanitas secundum se ipsam, sed divinitas, ut inquit S. DAMASCEN. L. 4. de Fid. orthodox. c. 3. Adoratur caro Christi in incarnato Verbo Deo, non propter se ipsam; sed propter unitum, secundum hypostasim, Verbum Dei.

Dixi tamen in Concl. *natura humana Verbo hypostatice conjuncta*; humanitas enim Christi separata a Verbo, non est ita cultu latriæ adorabilis; quia spectata secundum se, ut præcisa a Verbo, cum sic non dicat ordinem ad Verbum, ac pura creatura sit; adorari eo cultu non debet, qui Deo convenit. Unde recte S. AUG. serm. 59. de Verb. Dom. (al. serm. 87.): *Si hominem (humanitatem) separaveris a Deo; neque illi credo, neque illi servio.* Nec refert, si sola mente separetur, ob easdem rationes. Hinc dum dicitur: *Christus qua homo est absolute adorandus; specificative sumi debet humanitas; non reduplicative, ut tō qua, vel in quantum, significet, humanitatem abstractam, et consideratam sine unione ad Verbum, esse rationem formalem adorandi.*

488. Obj. I. Adoratio latriæ debetur Deo soli: sed humanitas Christi non est Deus; ergo.

R. D. min. Humanitas Christi, sive homo, non est Deus, hypostatice unitus Verbo N. non est Deus a Verbo separatus et sejunctus C. Latriæ cultus soli Deo debetur, propter se et primario, ac tanquam motivo adorationis; hoc tamen non obstante, potest convenire alieui secundario, tanquam objecto terminativo, quod cum Verbo Deo unum est suppositum, ut in præsentia, ubi vera est hæc propositio: *Hic homo est Deus.*

Inst. 1. Cum Nestorius diceret, hominem coadorari cum Deo; se omni modo opponebat S. CYRILL. ALEXANDR., inque eos anathema jaciebat, qui ita loquerentur; ut constat ex ejus anathematismo octavo; ergo.

R. D. Ant. Anathema jaciebat in eos, qui ita loquerentur ad sensum et mentem Nestorii C. secus N. Quo sensu Nestorius dixerit, hominem assumptum cum Deo Verbo adorandum, illudque negavit S. CYRILLUS, jam expositum vide in Procem. n. 2.

Inst. 2. Nequit humanitas eodem amore amari super omnia, quo Christus; ergo nec eodem actu adorari.

R. D. Ant. Nequit eodem amore amari super omnia primario, ac tanquam objectum materiale et formale simul C. secundario, ac tanquam obje-

ctum materiale tantum N. Sicut adorari eam diximus; sic amari potest. Nec inde sequitur adorari eam per accidens, et non per se; nam totum, Christus, adoratur per se; ergo et humanitas, pars hujus totius.

Inst. 3. Hæc adoratio humanitatis Christi, non est absoluta; ergo respectiva, et per accidens. Prob. Ant. Hæc adoratio dicit respectum ad aliud, scilicet Verbum unitum; ergo.

R. N. Ant. Nam proprie respectiva est, quando unum *suppositum* adoratur ob excellentiam alterius *suppositi*; sic respective adoratur crux Christi, imagines Christi; quia motivum hæc adorandi non est in cruce, et imagine; sed extra illa in prototipo. Sed motivum adorandi humanitatem Christi est ipsius Verbi excellentia humanitati unita.

Ad prob. R. D. Hæc adoratio dicit purum respectum ad aliud N. dicit respectum, et simul unionem intrinsecam cum excellentia personæ, quæ videlicet est ratio adorandi C.

489. Obj. II. Humanitas Christi non est æqualis excellentiæ cum Verbo; ergo nec adoratione eadem cum illo adoranda.

R. D. Cons. Nec adoratione eadem, quæ respiciat eodem modo humanitatem et Verbum C. modo diverso, nimirum Verbum, ut objectum materiale et etiam formale, sive motivum adorandi; humanitatem vero, ut materiale tantum, ac adorationis præcise terminum N.

ARTICULUS II.

AN, ET QUO CULTU LICITUM SIT SANCTOS COLERE? RECTENE ITEM AC UTILITER INVOCENTUR?

Non quærimus hic *de cultu civili*, cum prudentiores e protestantibus hunc non negent; sed *de religioso, seu sacro*; eoque non latriæ, quæ est suprema religiosa adoratio, soli Deo debita, dicens servitutem perfectam, proindeque nulli creaturæ puræ communicabilis; sed de longe inferiori, quem *duliam* diximus.

490. Dico I. Pie ac licite coluntur sancti, cultu religioso dulciæ. Est dogma catholicum et fidei, contra nostri ævi sectarios, eorumque majores, *Manichæos, Vigilantium*, etc. jam olim a tota damnata Ecclesia.

Prob. I. Ex SCRIPTURA: exemplo Patriarcharum, aliorumque Testamenti veteris. Nam 1º. Gen. 19. 1. *Venerunt duo angeli Sodomam..... et Loth..... ivit obviam eis; adoravitque pronus in terram; et dixit: obsecro, domini, etc.* 2º. Josue 5. v. 13. cum sub habitu viri latentem angelum cognovisset Josue, *cecidit pronus in terram, et adorans ait, etc.* Num. 21. Balaam, viso (Angelo stante in via) *adoravit eum pronus in terram: sed adoratio hæc non fuit latriæ; hanc enim angeli non permisissent; ergo inferioris fuit ordinis, non mere civilis, quæ etiam malis impenditur (et sane ridiculum foret dicere, angelis deberi honorem civilem); ergo sacra. Par vero est ratio de sanctis in cælo regnantibus, quæ de angelis.*

Nec refert, quod Apoc. 19. et 22. angelus delatum sibi a S. Joanne

honorem acceptare noluerit; non enim hunc respuit ut sacrilegum, vel illicitum; quis enim ausit dicere, S. Joannem contaminare se voluisse peccato sacrilegii? sed ex modestia et observantia in tantum virum, etsi conditione naturæ minorem: sanctitate tamen, dignitate Apostolatus, martyrii gloria sibi parem, si non majorem.

Prob. II. Ex perpetua TRADITIONE ECCLESIE. Nam festos dies in honorem martyrum jam seculo II. institutos fuisse, Ecclesia Smyrnensis testis est: Nos, inquit, epist. de martyr. S. Polycarpi c. 18. (Apostolic. PP. oper.), postea ossa illius, gemmis pretiosissimis exquisitiora et super aurum probatiora, tollentes, ubi decebat deposuimus. Quo etiam loci nobis, ut fieri poterit, in exultatione et gaudio congregatis, Dominus præbebit natalem martyrii ejus diem celebrare.

SEculo III. TERTULLIANUS de corona c. 3. Oblationes..... pro natalitiis annua die facimus. CYPRIANUS epist. 34. n. 3. Martyrum passiones et dies anniversaria commemoratione celebramus. Quin Manichæi ipsi usitati tum in Ecclesia sanctorum cultus testes sunt; cum male Catholicis objicerent, teste Aug. contr. Faust. L. 20. c. 21., quod pro diis gentium martyres inve xissent.

SEculo IV. Concil. LAODICENUM circa ann. 370. can. 51. (Labb. t. 1. p. 1506.) : Non oportet in quadragesima martyrum natales peragere, sed sanctorum martyrum facere commemorationes in sabbatis et Dominicis. S. GREGORIUS Nazianzenus orat. 15. in Machab. n. 1. : Quid autem Machabæi? Horum enim nomine diem hunc festum agitamus. Et orat. 24. in S. CYPRIAN. n. 1. : Cyprianus fere nos effugit: o ingens damnum! Idque vos passi estis qui eum omnium maxime suspicatis, annuisque honoribus ac publicis conventibus celebratis. S. AMBROSIIUS de Virginit. c. 19. n. 124. Dies factus est Petrus, dies Paulus, ideoque hodie natali eorum Spiritus sanctus increpuit dicens: Dies diei eructat verbum, hoc est, ex intimo thesauro cordis fidem prædicant Christi..... et fortasse in caelo hodie de nobis Christi et Petri iste sit sermo, Quotidie piscatur Petrus, quotidie ei dicit Dominus: Duc in altum. Videor mihi audire dicentem Petrum: Præceptor, per totam noctem laborantes nihil cepimus; nox fuit, pauciores ad vigiliis convenerunt. Laborat in nobis Petrus, quando nostra laborat devotio. Et paulo infra jejunium diei SS. Apostolorum Petri et Pauli festo præmissum commemorat.

SEculo V. S. HIERONYMUS epist. ad Riparium 109. n. 1. Ais Vigilantium, qui κατ' ἀντίφρασιν hoc vocatur nomine (nam Dormitantius rectius diceretur), os fetidum rursus aperire et putorem spurcissimum contra SS. Martyrum proferre reliquias, et nos qui eas suscipimus appellare cinerarios et idololatrias, qui mortuorum ossa veneremur..... Honoramus autem reliquias martyrum, ut eum, cujus sunt martyres, adoremus. Honoramus servos, ut honor servorum redundet ad Dominum. S. AUG. L. 20. cont. Faustum Manich. c. 21. Populus Christianus, ait, memorias martyrum religiosa solemnitate concelebrat. Porro abundant eam in rem testimoniis PRUDENTIUS, CHRYSOST. alii-que. De posterioribus vero seculis non est, quod laboremus, quod illis viguisse sanctorum cultum, nec adversarii inficientur.

Prob. III. RATIONE. Sicut rejici non potest cultus politicus, quo prosequimur viros principes, reges, etc.; sic multo minus rejici potest cultus sacer, qui sanctis defertur; si enim ratio sit colendi politice principes, etc.; conspicua eorum potestas, præminentia, etc.; multo magis urgere debent,

ad colendos sanctos cultu sacro, eorum excellentia sacra, amicitia cum Deo inamissibilis, eximia merita, constantia in fide, ardor charitatis, donaque cælestia alia ipsis a Deo collata.

491. *Dico II.* Cultus ille religiosus, quem Catholici sanctis, cum Deo in caelo regnantibus, deferunt, omni idololatriæ specie, ac umbra caret.

Prob. Quia cultus duliæ, quem solum sanctis deferunt Catholici, licet sit major cultu civili; est tamen longe inferior illo latriæ ac supremo, quem soli Deo debemus, differtque ab hoc plurimum; latria enim est summa voluntatis subjectio ac inclinatio cum apprehensione Dei, tanquam principii primi omnium, et finis ultimi, adeoque summi boni; qualis adoratio Deo soli convenit. At cultus sanctorum, *dulia*, est quædam inclinatio voluntatis ex apprehensione excellentiæ in ipsis, majoris quidem civili; sed infinite minoris divina, scilicet dignitatis, et sanctitatis supernaturalis creatæ; nec actus internus in illos tendit, ut Deos, sed *ut amicos Dei*, etc.; ergo idololatriæ incusari nequit; hæc enim, ut omnes norunt, tunc solum committitur; cum cultus soli Deo debitus, aliis extra Deum tribuitur, in quibus nobis Deum proponimus, vel fingimus. At quis Catholicorum in sanctis sibi Deum proponit, vel fingit, indeque movetur ad præstandam illis supremam illam subjectionem Deo debitam? Summam igitur imperitiam suam probant, qui idololatriæ crimen hic Catholicis objiciunt: vel malitiam extremam. Rationem hanc illustratam vid. in Obj.

492. *Dico III.* Pie etiam et utiliter sancti, sive angeli, sive homines, a viventibus nobis invocantur. Ita definiit TRIDENTIN. Sess. 23.

Prob. I. Ex SCRIPTURA. Gen. 48. 16. Jacob benedicens filiis Joseph, *Angelus*, inquit, qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris istis. Hic vero aperte Jacob angelum invocavit. Job. 5. 1. *Voca, si est qui tibi respondeat, et ad aliquem sanctorum convertere;* ubi sanctorum nomine angelos intelligit, inquit S. AUG. in Annotat. in Job. Etsi vero verba hæc non sint ipsius Scriptoris sacri, sed Eliphaz amici Job; convincunt tamen ideo, quia tunc consuetudinem fuisse invocandi patrocinium angelorum demonstrant.

Respondent Adversarii: hæc dici de angelis, qui ad nos missi a Deo gerunt curam nostri, proinde percipere preces nostras possunt; at aliud est de hominibus mortuis, qui nihil noverunt amplius. Eccl. 9.

Verum *contra est* 1º. quod igitur saltem sine superstitione possint invocari angeli. 2º. Angeli nec semper cuilibet præsentés adsunt; nec, si adsint, naturaliter videre possunt interiora animi ac secreta cordis, vota, preces mentis, quas tamen Deo sistunt, Tob. 12., Apoc. 8. Si igitur Deus angelis patefacit, quæ remota sunt, reseratque, quæ secreta sunt animi; cur non et Beatis? inquit Hieron. cont. Vigilant., Aug. L. 22. de Civ. Sic 2. Par. 21. Elias post discessum corripuit Joram. 2. Mach. 15. Jeremias et Onias orant pro Judæis persecutione oppressis: quomodo prior absens, alter mortuus ea novit?

Prob. II. In SCRIPTURA sæpe legimus vivos invocatos fuisse a viventibus. 1. Reg. 7. 8. *Ne cesses pro nobis clamare ad Dominum.* Job. ult. v. 8. *Ite ad servum meum Job, et... servus meus orabit pro vobis.* Ad Rom. 15. ait S. Paulus: *Obsecro vos, fratres... ut adjuvetis me in orationibus vestris pro me ad*

Deum. Idem repetit frequenter alibi, ad Eph. 6. etc; ergo etiam licebit, nunc invocare sanctos eosdem cum Christo regnantes. *Prob. Cons.* Nam si nunc non licet; ergo vel quia nolunt: sed hoc non, ulpote majore nunc charitate præditi, ideoque de sua incolumitate securi, ut ait S. CYPRIAN. de Mortalit. c. 26. et adhuc de nostra salute solliciti: vel quia non possunt; sed et hoc falsum; si enim poterant hic, cum essent peregrini, quanto magis poterunt nunc in cælo? Vel, quod nesciant quid oremus; neque hoc dici potest; unde enim sciunt angeli conversionem peccatorum, Luc. 15. et arcana alia, de quibus ante; inde etiam preces nostras scire possunt. Vel denique, quod fiat Deo, aut Christo injuria, si alius, quam ipse, invocetur; sed etiam hoc non; alioquin nec viventes, imo minus, invocare liceret.

Pat. III. Ex CONCILII et SS. PATRIBUS, unde perpetua constat Ecclesiæ traditio. Sic Act. 11. CONC. CHALCED. (Lab. t. 4. p. 697.) dicunt Patres: *Flavianus post mortem vivit; Martyr pro nobis oret.* In Syn. gen. VI. c. 7. ex canonibus recens editis dicitur (Lab. t. 6. p. 1206. D.): *Solo Deo creatore adorato, invocet Christianus Sanctos, ut pro se intercedere apud Majestatem divinam dignentur.* Syn. gen. VII. Act. 6. (Lab. t. 7. p. 542. D. E.): *Cum timore Dei omnia agamus, postulantes intercessionem incontaminatæ Deiparæ, item sanctorum angelorum, omniumque sanctorum.*

EX SS. PATRIBUS. IRENEUS L. 5. cont. hæf. c. 19. n. 1. *Quemadmodum enim illa (Eva) per angeli sermonem seducta est, ut effugeret Deum... ita et hæc (Maria) per angelicum sermonem evangelizata est, ut portaret Deum... Et si ea inobedierat Deo; sed hæc suasa est obedire Deo, ut virginis Evæ Virgo Maria feret advocata.*

ORIGENES hom. 26. in num. 6. (opp. t. 2. p. 373. B.). *Quis enim dubitat quod sancti quique Patrum, et orationibus nos juvent, et gestororum suorum confirmant atque hortentur exemplis?*

EUSEB. L. 13. Præpar. Evang. c. 11. (opp. p. 663. B.): *Hæc in hominum Deo carissimorum obitus egregie conveniunt, quos vere pietatis milites appellaris; nam et eorum sepulcra celebrare, et preces ibi vota que nuncupare, et beatas illorum animas venerari consuevimus, idque a nobis merito fieri statuimus.*

S. ATHAN. serm. in Annunt. n. 14. (opp. t. 2.): *Inclina aurem tuam (Maria) in preces nostras; et ne obliviscaris populi tui.* Ac infra n. 15. *intercede hera, et domina, et regina, et Mater Dei pro nobis.*

S. CYRIL. Hieros. catech. 23. n. 9. *Postea recordamur eorum quoque qui obdormierunt: primum Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Martyrum; ut Deus eorum precibus et legationibus orationem nostram suscipiat.*

S. AMBROSIIUS L. de Viduis c. 9. n. 54. *Magnis tenebatur febribus, et rogaverunt illum pro ea. Et tu habes proximos qui pro te supplicent; habes Apostolos proximos, habes Martyres proximos.* Plura cupienti ex omni seculo BELLARMINUS dabit, Controv. 4. L. 1. c. 19.

493. *Obj. I.* Ex S. SCRIPT. Deut. 6. 13. *Dominum Deum tuum timebis, et illi soli servies.* Matth. 4. 10. *Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli servies.* 1. ad Tim. 1. 17. *Soli Deo honor et gloria.*

Ad 1^{am}. R. D. Illi soli servies servitute, quæ convenit Deo soli C. secus N. Nam in græco est λατρεύεις. Unde Aug. Quæst. 61. in Gen. notat, ideo non

esse dictum: *solum Deum adorabis, et illi soli servies; sed Deum adorabis, et illi soli servies; adoratio enim ex genere suo etiam creaturis tribuitur in ipsa Scriptura sacra, non autem servitus patriæ.* Quin etiamsi legeretur: illi soli δουλεύεις; eodem modo exponi deberet: scilicet illi soli servies certo quodam genere servitutis, patriæ; non autem absolute illi soli; alioquin præcepto eo prohibita dicere oporteret quamcumque servitutem aliam inferioris ordinis: quod ipsi adversatur Scripturæ; nam, non obstante præcepto illo, Gen. 27. 29. Jacobo ab Isaaco dicitur: *Serviant tibi populi; et adorent te tribus... et incurventur ante te filii matris tuæ.* Sicut ergo, dum 1. ad Tim. 6. dicitur de Deo: *Qui solus habet immortalitatem, sensus est, solum Deum esse immortalem certo genere, quin propterea negetur, etiam angelos et animas esse immortales suo quodam modo; sic dum dicitur: illi soli servies, similem habet sensum.*

Ad 2^{am}. *Eadem est responsio.*

Ad 3^{am}. R. Hoc similiter intelligendum de certo honore et gloria, qualis soli Deo competit; non autem absolute soli; nam nihilominus ad Rom. 2. dicitur: *Gloria et honor omni operanti bonum.*

Inst. 1. Media illa species cultus, quem *duliam* dicimus Catholicis, fingitur gratis; ergo. *Prob.* Non datur species alia cultus, quam civilis et religiosi; ad neutrum vero reduci potest: non ad civilem, ut per se constat; cum angeli et sancti civiliter nobiscum non versentur: non ad religiosum; religio enim Dei cultum unice respicit; ergo sanctis sine idololatria tribui non potest.

R. N. *Ant.* Nam motivum cultus generatim est alterius excellentia; ergo, sicut excellentia increata ac infinita Dei fundat cultum supremum soli Deo debitum, et excellentia præcise humana cultum civilem; sic specialis et media quædam excellentia in sanctis cultum medium, inter supremum illum soli Deo debitum, et inter civilem humanum: excellentia enim in sanctis, utpote creata, longe minor est divina; superior tamen humana sive naturali: excellentia enim sanctorum sunt dona eorum supernaturalia, gratia, gloria; cui proin excellentiæ mediæ medius pariter cultus respondet, ac tertia species, quam *duliam* dicimus.

Ad prob. 1^{am}. R. reduci ad religiosum, esseque virtutis religionis, non primario; sed secundario.

Ad prob. ult. R. D. *Ant.* Religio Dei cultum unice respicit saltem ultimato C. ita unice, ut nec secundario alium respiciat, qui et ultimato in Deum tendit N. Alii cultum *duliam* aiunt esse religionis improprie talis; quia non immediate et primario, sed mediate solum et ultimato in Deum tendit. Sed hæc lis vocabularia potius est. Cumque Ecclesia non definierit, sanctos esse religione colendos; sed mera sit quæstio scholæ: an cultus, qui sanctis impenditur, religionis sit, an virtutis alterius? adversarii ex eo capite schisma facere non debuerant.

Inst. 2. Ineptum est, sanctos coli cultu religionis et non patriæ; nam cum patriæ significet cultum, colere sine patriæ, est colere sine cultu. Ita Calvin. Deinde plus est *dulia*, quam patriæ; nam δουλεύειν est *servire*; λατρεύειν, *colere*; plus autem est servire, quam colere; nam amicos colimus; sed dominis servimus.

R. N. *Ant.* Ad prob. 1^{am}. R. Colere sine patriæ non esse colere sine cultu